



Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
21.11.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
22.12.2018

Öğr. Görevlisi Oğuz BOZDEMİR

Bu çalışma 19-21.04.2018 tarihinde Fırat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen 2. Uluslararası Sanat, Estetik Sempozyumu ve Sergisinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öğretim görevlisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çerkeş Meslek Yüksek Okulu,
bozdemiroguz@gmail.com

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

İnsanlar toplumsal varlıklarını sürdürebilmek için kültürel izlerini ve yaşadığı dönemin özelliklerini yansıtarak, işlevsel olarak kullandıkları bazı nesnelere üretmişlerdir. Birçok medeniyet kolay şekillendirilebilmesi ve kullanım açısından avantaj sağlaması açısından seramik malzemesini tercih etmiştir. İlk zamanlarda pişirmeden, güneşte kurutularak kullanılan seramik ürünler, muhtemelen daha sonra tesadüf eseri pişerek sertleştiği fark edilmiştir. Üretilen seramikler insanlara günlük hayatlarında kullanım kolaylığı sağlarken üretimleri de çeşitlenmiştir. Bu çeşitlilik şekillendirme veya seramik üzerine işlenen motiflerde görülmektedir. Seramik ürünler üzerine işlenen bezemelerde görülen birçok farklılığa rağmen, birbirinden bağımsız medeniyetler arasında kültürel, sosyolojik ve dinsel alanlarda farklılıklar olmasına karşın, sanat objeleri incelendiğinde bir takım benzerlikler dikkat çekmektedir. Bu çalışmada medeniyetlerin çeşitliliğine karşın seramiklere uygulanan bezemelerin betimleyici anlatımları ve betimlemelerin benzeşmeleri İnanlık Vazosu ve Ferrara'dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri ele alınarak

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

ortak özellikleri ve farklılıkları karşılaştırma yöntemiyle incelenecektir. Kıyaslanan iki vazonun törensel atmosferde geçen hikâyesel anlatımı ve bezemelerdeki figürlerin ritüel sahnelerinde resmedilmiş olan benzer kültürel tasvirleri bu araştırmanın dikkat çeken temel ortak yönlerini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vazo, Seramik, Figür.

COMPARISON OF RED FEEDING ATTITUDE KRATERIN IN THE INNANDIC VASOSUN AND FERRARA FORMAL AND AESTHETIC OPTIMIZATION

ABSTRACT

In order to sustain their social existence, people reflected their cultural traces and characteristics of the period in which they lived, and produced some objects that they used functionally. Many civilizations have preferred ceramic material for easy shaping and use. Ceramic products, which were used in sun-drying and drying in the sun, were probably found to be hardened by firing. Produced ceramics provide ease of use to people in their daily lives, while their productions have diversified. This variety is seen in the motifs that are shaped on the shaping or ceramic. Despite the many differences seen in the ornaments on ceramic products, although there are differences in cultural, sociological and religious areas among the independent civilizations, there are some similarities when the art objects are examined. In this study, the descriptive expressions and descriptions of the ornaments applied to the ceramics despite the diversity of the civilizations will be examined by using the Inandik Vazosu and the Red Figured Attica Crater from Ferrara and the common features and differences will be examined. The narrative narrative of the two vases compared in the ceremonial atmosphere and the similar cultural images depicted in the ritual scenes of the figures in the embellishments are the main drawbacks of this research.

Keywords: Vase, Ceramic, Figure.

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

GİRİŞ

Anadolu toprakları birçok medeniyetin ve uygarlığın beşik noktası olmuştur. Özellikle bu bölgede yaşamış olan Hitit ve Yunan uygarlıkları seramik alanında önemli eserler üretmiş ve çömlekçi çarkını ustaca kullanmış medeniyetlerin başında gelmektedirler. Hititler seramik alanında özgün ve farklı eserler ortaya çıkarmışlardır. Bu eserlerden biri de “İnandık Vazosudur. Vazonun üzerinde tanrıların evliliği hikâyesel bir biçimde kabartmalarla anlatılmıştır. Benzer hikâyesel anlatım biçimi, bir Yunan vazosu olan “Ferrara’dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri’nde görülmektedir. Hitit ve Yunan medeniyetleri inanış, kültürel ve toplumsal açıdan çok farklı olmalarına karşın Ferrara’dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri ve İnandık Vazosu’nun benzer özellikleri bu araştırmanın yapılmasının temel nedenleri arasında dikkat çekici özellikler barındırmaktadır. Bu iki vazo tanrılara karşı yapılan sunum, ayinler ve benzer hikâyelerin farklı biçimde anlatımı medeniyetler arasında kültürel açıdan yaşanan benzer özellikleri göstermektedir. Bu benzer özellikler, medeniyetlerin birbirinden farklı olması ve farklı dönemlerde yaşamış olmaları, var oldukları coğrafyanın birbirine yakın olması dolayısıyla, bu iki vazonun ortak yönler barındırması, kültürler arası etkileşimin var olabileceği düşüncesine göre temellendirilmiştir.

M.Ö. 17. yüzyıl civarında üretilmiş olan İnandık Vazosuyla Ferrara’dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri; form, üretim ve kullanım açısından karşılaştırılabilir. Aradaki yüzyıl farkına rağmen vazoların benzerlikleri olması, birbirinden farklı olan fakat benzer bölgede yaşayan bu iki medeniyetin aralarında etkileşim olmuş olabileceğini göstermektedir. Bu iki vazoyu karşılaştırırken; hitit ve yunan medeniyetlerinin toplumsal açıdan karşılaştırılması yapılacak ardından vazolar biçimsel ve naratif açıdan farklı yönleri ve ortak özellikleri incelenecektir.

1. Hititler ve yunan toplumunun karşılaştırılması

Yerel krallık sistemiyle yönetilen Hititlerin din yapıları Gary Beckman’a göre; temelinde yatan esas önemli etken yerleşik yaşamın “merkezi kaygısı” ile ilgilidir. Yetiştirilen evcil

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

hayvanlar, insanların doğurganlığı, doğal afetler yerleşik yaşam kaygılarına örnek teşkil eden etkenlerin bir kısmını oluşturur. Tarım ve hayvancılık ile uğraşan Hitit toplumunda tahılların yetiştirilmesi ve sürülerin artması gibi önemli olayların her biri bir tanrı tarafından temsil edilmiştir (Beckman, 1989: 99).

Hititler için sanat büyük önem taşımaktadır. Pişmiş topraktan, değerli madenlerden ve taştan pek çok eserleri olmasına rağmen “heykel yaptırmak için Babil’den heykeltıraş getirttiklerini” söyleyen Muazzez İlmiye Çığ bunu bir hayli şaşırtıcı bulmaktadır. Zira Hitit binalarının dış yüzü ve kayalar üzerindeki kabartmaları Hitit sanatçıları yaptığı halde Babil’den sanatçı getirtmeleri ve sonrasında geri göndermeleri Hititlerin sanata ve sanatçılara verdikleri değerın göstergesi niteliği taşımaktadır. Yapılan yontuların çoğunun Tanrı heykelleri olduğuna dikkat çeken Çığ’a göre “bu Tanrı heykellerinin yıkanmaları ve giydirilmeleri yiyecek, içecek verilmesi, dans ve müzikle eğlendirilmeleri” ilginçtir (Çığ, 2005: 139-140). İnandık vazosu da Tanrılara sunulan içeceğin verildiği bir kaptır.

Nitekim Babil’den getirtilen heykeltıraş ile Hititler’in ticaret ve sanat alanında yapılan alışveriş ile kültürler arası etkileşimin olduğu görülmektedir. Bu kültür etkileşimi Babil medeniyetinde olduğu gibi farklı medeniyetlerde de yaşanmıştır. Frig seramiklerinin üretim ve biçim yönünden etkilerinin kendilerinden daha sonra gelen Hitit Uygarlığında görülmesi gibi Hitit üretim tekniklerinin Yunan medeniyeti üzerinde etkisi olduğunu İnandık Vazosu ve Attika Krateri arasındaki benzerliklerden anlaşılmaktadır.

Yunan medeniyeti, çeşitli kültürlerin bir araya gelerek insanların birbiriyle kaynaştığı bir topluluk olduğu için insanların anlayışı, yaşam biçimi, gelenek, sanat ve din alanlarında bir takım farklar gözlenmektedir (Estin ve Laporte, 2002: 44). Eski yunan toplumu, çoklu tanrılardan oluşan paganist dini inanç sistemini benimsemiştir. Mitler ve gelenekler arasındaki inanç çeşitliliğinin sanata yansması ile birlikte sanatın gelişiminin çok yönlü olduğu görülmektedir. MÖ X. Yüzyılda sadeleşmiş motiflerle geometrik üslup ortaya çıkarken MÖ VII. Yüzyılda bitki, hayvan ve kuş kanatlı karma yaratıklar motifleriyle, başta Korint, Doğu etkisindeki üslup gelişir (Estin ve Laporte, 2002: 48-49). Hititlerde de bu karma yaratık motifleri benzerlik göstermektedir.

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

2. Biçimsel ve Teknik Olarak Karşılaştırılması

İnandık vazosu M.Ö. 17. yüzyıl ortalarında bir sıvı kabı olarak kullanılmak üzere kırmızı çamurdan şekillendirilmiştir. İnandık vazosu döneme ait özelliklere ışık tutan bir vazo olma özelliği taşımakla birlikte aynı zamanda bu dönem içinde üretilen vazolardan pek çok açıdan farklılıklar göstermektedir. Vazonun dört kulpu vardır ve üzerindeki bezemeler dört farklı bölümde kabartmalı olarak işlenmiştir. Form üzerine yapılan kabartmalar renklendirilmiştir. Vazonun dışarıya doğru açılan ağız kısmının ortasını içi boş bir boru çevrelemektedir. Borunun iki ucu da, ağız kenarı üzerindeki dikdörtgen bir yapıya açılmaktadır (Resim-1). Tekneye koyulan içki, borulardan akarak kutsal sayılan dört tane boğa başından vazonun içine akmaktadır (Darga, 1992: 63). Boyunun üst kenarını oluşturan bant, kırmızı ve beyaz astar ile yapılmıştır. Boynun üst kısmı kulpun üzerinde merkezi konumdadır.



Resim- 1: İnandık Vazosu ağız kısmı mekanizması. M.Ö. 17. yy. ortaları.

Vimeo. Erişim: 20. 06. 2018, <https://vimeo.com/183185130>

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Ferrara'dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri M.Ö. 5. yüzyıl başında İnandık Vazosu gibi sıvı kabı olarak üretilmiştir. Bu vazo, Hitit medeniyetinden çok daha sonraları üretilmiş Yunan kültürünün eseri olsa bile önceden de belirtilmiş olan kültürler arası etkileşime örnek olarak düşünülebilir. M.Ö. yaklaşık 440'a tarihlenen bu krater kulpları dolayısıyla volütlü krater olma özelliği taşımaktadır ve Polygnotos Grubu'ndadır (Roller, 2004: 155). İnandık Vazosundan pek çok açıdan farklılık gösteren bu kraterin üzerinde anlatılan hikâye tek bölümde işlenmiştir. Vazonun üzerine işlenen bezemeler tek renk kullanılarak işlenmiştir ve kabartısızdır.

3. Naratif Açıdan Karşılaştırılması

M.Ö 440 tarihlerinde üretilen Ferrara'dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri üzerinde anlatılan hikâyede tanrılara yapılan sunumlar ve eğlenceler işlenmiştir. Dansın ve müziğin öne çıktığı bir betimleme yapılmıştır.

Kraterin üstündeki ana sahnede, Dor sütunlarıyla çerçevelenmiş naiskos içinde oturan tanrı ve tanrıça resmedilmiştir. Tanrıçanın başındaki taç ve sol koluna tünemiş olan aslan, bunun Kybele/ Meter olduğunu gösterir (Resim- 2). Resimlerde görüldüğü gibi tanrısal çifte yönelik yapılan ayinler esas vurgulanmak istenen noktadır (Roller, 2004: 155).



İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Resim-2: Ferrara'dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri, A yüzü. M.Ö. 5. yy başı. Ferrara Arkeoloji Müzesi'nin izniyle.

Roller, Lynn E. (2004). *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü* (B. Avunç, Çev.). İstanbul: Homer Kitabevi, s. 156.

Vazonun geri kalanını dolduran sahne daha da ilginçtir. Bu sahne, tapıncıların iki tanrısal varlık onuruna yaptıkları dinsel töreni canlandırmaktadır. Vazo yüzeyine sıralanan figürlerin başında yüzü tanrıçaya dönük bir kadın, sonunda da tanrının solunda duran ve sırtı naiskosa dönük olarak flüt çalan bir erkek görmekteyiz. Sıranın başındaki kadın alçak bir sunağın yanında durmakta ve başında gizem dinlerinin kutsal eşyalarını içeren bir sepet taşımaktadır (Resim-3). Sepet bir örtüyle kapatılmıştır, çünkü içindekiler açıkta sergilenmeyecek kadar değerlidir (Roller, 2004: 156).

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

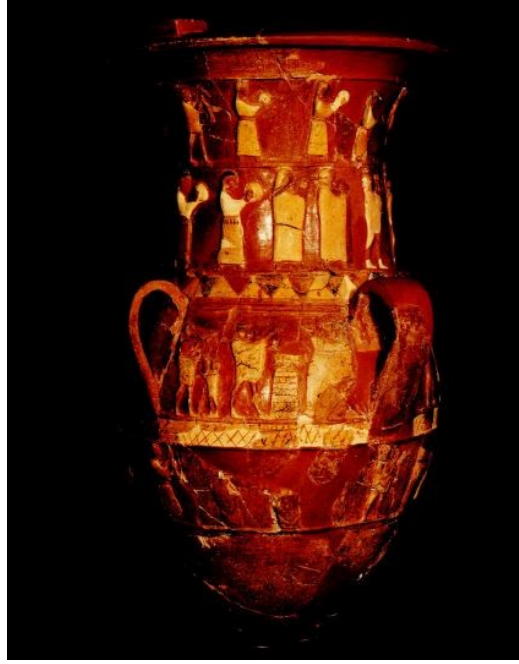


Resim-3: Ferrara'dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri, B yüzü. M.Ö. 5. yy başı. Ferrara Arkeoloji Müzesi'nin izniyle.

Roller, Lynn E. (2004). *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü* (B. Avunç, Çev.). İstanbul: Homer Kitabevi, s. 157.

İnandık Vazosu ve Ferrara'dan Kırmızı Figürlü Attika Krateri arasındaki yüzyıl farkına rağmen medeniyetler arası etkileşime bağlı olarak hikâyesel ve kullanım açısından ortak özellikler taşımaktadır. Seramik üretiminin gelişmesiyle birlikte Hititlerin dekor kullanımı da gelişmeye başlamıştır. İnandık vazosu bu gelişimin en güzel örneklerinden biridir (Resim-4). Kullandıkları dekor, bezeme ve kabartmalarla dönemleri hakkında fazlaca bilgi edinilebilecek hikâyesel bir anlatımı olan dinsel boyutu olan bir evlilik törenini yansıtmaktadır. Darga'ya göre; "İnandık vazosunda da öyküsel/anlatımcı biçimde "*Hieros Canos-Kulsal Evlenme*" törenine ait bir takım ritüel sahneler, şenlikler betimlenmiştir." (Darga, 1992: 62).

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

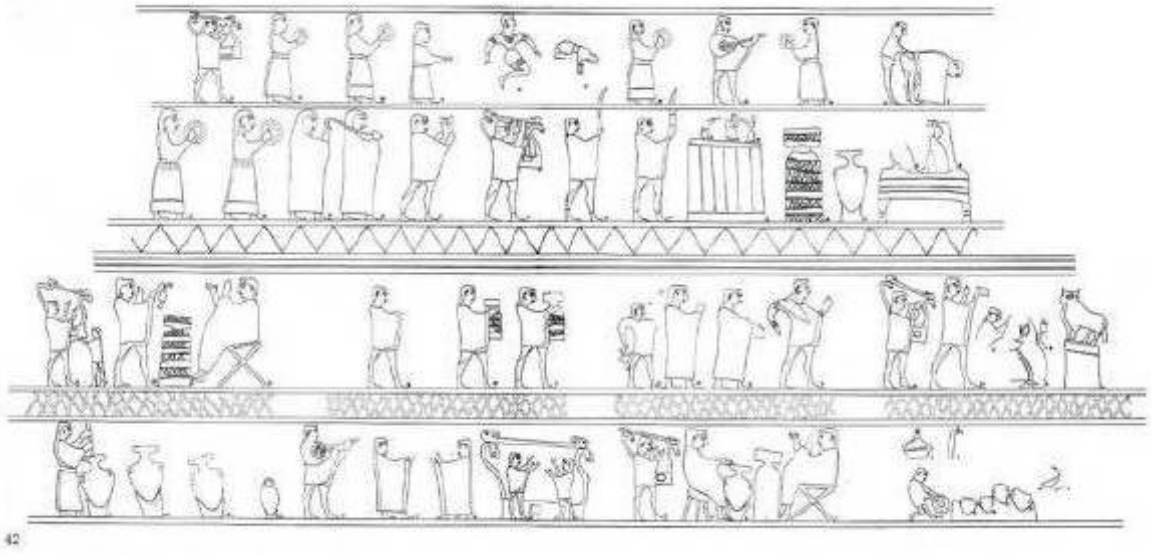


Resim-4: İnandık Vazosu. Kabartmalı vazo, Pişmiş toprak. Yük. 82 cm. İnandiktepe. M.Ö. 17. yy. ortaları.

Darga, A. Muhibbe. (1992). *Hitit Sanatı*. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, s. 57.

Yazılıkaya'daki kaya oymacılıklarından farklı olarak, çoğunlukla kabartma vazolar üzerinde tasvir edilen doğüstü varlıklar yerine insanlar görülmektedir. Ritüel alayına katılanları rahipler, hediye getirenler, müzisyenler, dansçılar ve akrobatlar olarak düzenlemişlerdir. Ayrıca taşıma araçları, sunaklar ve türbeler tasvir edilmiştir. İnandık vazosunda olduğu gibi, tanrılar kült imgeleri şeklinde mevcut olabilirler. Daha özel bir doğaya sahip sahnelere bakılırsa bir kadının kafasındaki örtüyü açan bir erkek figürü ve cinsel birleşme sahnesi vardır (Resim-5) (Genz ve Mielke, 2011: 243). Ayrıca bir kült şenliği/kült bayramı betimlendiğine göre, kurban töreni de konunun içinde yer almakta; sıvı kurban akıtılmakta ve boğa kesilmektedir (Darga, 1992: 63).

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI



Resim-5: İnandıktepe kült amforası desen/çizim.

Darga, A. Muhibbe. (1992). *Hitit Sanatı*. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları, s. 60.

İyi muhafaza edilmiş olan inandık vazosu, müzisyenleri akrobatları ve dansçılarıyla birlikte elli insanı toplam dört bölüm halinde tasvir etmiştir. Son zamanlarda kuzey-orta Anadolu'da Hüseyinde civarında ortaya çıkarılan benzer infaz vazoları, Girit'teki Minos Medeniyetinden bildiğimiz boğa güreşi sporlarının aslında Anadolu kökenli olduğunu gösteren bir kabartma bezemeye sahiptir. (Collins, 2007: 131). Bu da Hitit ve Yunan uygarlıkları arasındaki etkileşim olabileceğinin temelini destekler niteliktedir.

SONUÇ

İki vazo arasında hem dini hem de kültürel açıdan birçok benzerlik görülebilmektedir. Tasarım açısından bu noktaya erişebilmelerinin en önemli sebebi; büyük olasılıkla medeniyetlerin kendilerinden önce gelenlerden aldıkları bilgi birikimlerini daha ileriye taşıyabilmeleri olmuştur. Anadolu topraklarında var olmuş olan Hitit öncesi medeniyet, yonca ağızlı biçimli ürettikleri testileri kendilerinden sonra gelen Hitit medeniyetinde daha da gelişerek gaga ağızlı testi formları halini almıştır. Benzer şekilde daha güneyde var olmuş olan Asur uygarlığıyla yapılan ticaretin dönemin topraklarında yaşayan insanlar arasında, toplum

İNANDIK VAZOSUNUN VE FERRARA'DAN KIRMIZI FİĞÜRLÜ ATTİKA KRATERİNİN BİÇİMSEL VE ESTETİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

yaşamında her şeyin hem kendisinin bağlı olduğu, hem de kendisine bağlı olan bir karşılıklı etkiler bütünlüğü içinde bulunmasını gerektirmiştir. Kuşkusuz yapılan eserlerin estetik düzeye erişebilmesi kendinden önce gelen medeniyetlerin ışığında ilerlemeleri ve çevre medeniyetlerden gelen geleneksel etkilerin katkıları yadsınamaz.

İnandık Vazosu ve Attika Krateri arasındaki yakınlık gösteren biçim ve görseller münferit değildir, diğer nice medeniyetin geçirdiği benzerliklerle paralel bulgular içermektedir. Dahası üzerindeki bezemeler ile anlatılan hikâye bu bulgulara daha fazla zenginlik katmış ve bilgisel olarak günümüze sadece bir seramik formdan daha geniş anlatımlar taşımıştır. Bu iki farklı uygarlığın üretmiş olduğu iki farklı vazonun mukayese edilmesiyle birlikte birbirleriyle çok yakın coğrafyalarda yaşamış olan Hitit ve Yunan medeniyetinin aralarında sanatsal, sosyolojik ve kültürel etkileşim yaşamış olabileceği sonucuna varabiliriz.

KAYNAKÇA

Beckman, Gary. (1989). The Religion of The Hittites. *The Biblical Archaeologist*, 52, s. 98-108.

Collins, B. Jean. (2007). Society. Andrew G. Vaughn (Ed.). *The Hittites and Their World*, s. 91-155. USA: The Society Of Biblical Literature.

Çığ, Muazzez İlmiye. (2005). *Hititler ve Hattuşa- İştara'nın Kaleminden*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Estin, Colette ve Laporte, Helene. (2002). *Yunan ve Roma Mitolojisi* (M. Eran, Çev.). Ankara: Semih Ofset.

Darga, A. Muhibbe. (1992). *Hitit Sanatı*. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.

Genz, Hermann ve Mielke, Dirk Paul (Ed.). (2011). *Insights Into Hittite History and Archaeology*. Paris: Peeters.

Roller, Lynn E. (2004). *Ana Tanrıça'nın İzinde, Anadolu Kybele Kültü* (B. Avunç Çev.). İstanbul: Homer Kitabevi.